

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 19.) Utkommer hvarje Söndag. Göteborg den 11 Maj 1851. Pris för år: 4 Rdr. B.co. (V årgången.)

Masaniello.

(1647.)

Neapel suckade under Spanjorernas tryckande ok. Ingen laglig domstol, intet afseende på folket hejdade det godtycke, med hvilket den spanska vice-konungen, hertigen af Arcos, brandskattade land och stad. Tåligt funno Italianerne sig deruti, att man efterhand affordrade dem ständigt ökade skatter och tvingade dem att hålla tillgodo med de uslaste näringsmedel. Sorglösa och måttliga, likasom de flesta innevånarne på denna sköna halfö, äro isynnerhet Neapolitanerna. Vål förekom det dem svårt, att de, på grund af de ökade pålagorna, sågo sig tvingade att förlänga sin arbetstid, dessa människor, som icke äro vande vid att arbeta mer, än hvad dagens måttliga behof påkallar; men de funno sig emellertid uti de stränga påbud. De funno sig — visserligen icke utan med stegrad förbittring, vid medvetandet af att vara en främmande despots slafvar i deras eget fruktbara land; dock förmådde först ett påbud, som tycktes vilja dömma hela Neapels medellösa befolkning till hungerdöden, att väcka dem ur deras behagliga överksamhet, deras drömmande naturnjutning.

Det genom krig till en del utblottade Spanien behöfde ökade tillskott af sina provinser, och för att draga samma fördel af Neapel, lade man år 1646 skatt på införandet till staden af såväl frisk som torkad frukt, hvilket hittills aldrig egt rum, och belastade således de lägre folkklassernas förnämsta näringsmedel. Dessa folkklasser, för hvilka det till en del är omöjligt, att, genom uppoffring af tid och omkostnader, förvärfva sig sådana kunskaper

som kunna höja dem öfver deras sinnliga tillvaro och i andlig njutning bereda en ersättning för kroppsliga umbäranden; dessa klasser, som endast lefva för dagen, känna egentligen blott sin tillvaro från tvenne sidor: det kroppsliga arbetets och det kroppsliga förtärandets. För dem är det den viktigaste lifsfråga, om dessa tvenne sidor förblifva i riktigt eller åtminstone i vanligt förhållande, då en större uppoffring af möda för ett ringare eller blott för samma mått

af njutning tager deras kroppsliga krafter på ett kännbarare sätt än hittills i anspråk och derigonom bringar deras lefnadsvanor ur den jemnvigt, som de med naturens och klimatets tillhjälp efter hand hafva tillägnat sig. Ty det är klimatet och naturen, som hufvudsakligen reglera de fattigare klassernas behof och seder. Det sydliga klimatet är icke gynnande för någon stark njutning af köttmat, och man längtar icke heller der efter varm föda, utan den obemedlade lefver nästan uteslutande af bröd och frukter. De sednare krydda det förra och utgöra, då de erhållas för ett utomordentligt billigt pris, hufvudbeståndsdelen af målet, hvilket i dubbelt afseende tjenar den upphettade kroppen till förfriskning. Naturen gaf landet detta öfverflöd af frukter,

Masaniello.

och hänvisade derföre menniskan i detta klimat på en dylik näring. Det spanska påbudet gjorde ett så ärt afbrott i dessa vanor, ty den anbefallda skatten stegrade priset på det, som för dem hade blifvit ett alldagligt och nödvändigt behof. Men Neapolitanerna, ehuru på mångfaldigt sätt förtryckte, voro icke vane att afgifva i skatt den sista skärf, som skulle skydda dem för hungern; deras känsla uppreste sig emot ett så onaturligt påbud och i denna rörelse uppdykade tillika förbittringen öfver alla andra dem pålagda bördor, så att en allmän gäsning spridde sig bland massorna, som blott väntade på en djerf besvärjelse, för att utbryta i öppet våld. Detta vågade Masaniello.

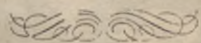
Thomas Aniello, född 1623 i Amalfi, af sina kamrater, enligt en i Italien ofta bruklig sammandragning, för det mesta Masaniello kallad, lefde som fiskare och fiskhandlare i Neapel. En glödande stolthet och käck företagsanda rörde sig hos honom under den torftiga tröjan och adlade hans hela väsen, så att han, ännu icke 24 år gammal, redan utöfvade ett betydande inflytande på Neapels folk. När han om aftonen trädde ur sin boning, som låg vid ett hörn af torget, och blandade sig med de här och der i grupper stående fiskare och fruktmånglare, samlade sig snart en mängd kring honom, att lyssna till hans värtaliga ord. I sin blå vest eller, när han af talande blef varm, äfven i blotta skjortärmarne, i de korta fiskarebyxorna, den bredbrämde hatten eller den neapolitanska fiskaremössan på hufvudet, med nakna ben, stod han der som en folktalare och lät icke sällan sin förbittring bryta ut emot förtryckarne. Vål blef hans uppförande ej obemärkt af de spanska myndigheterna, men då allt var lugnt i staden, och folket blott för tidsfördrif syntes lyssna till Masaniellos berättelser, ville man icke med våldsamma mått och steg emot folkets älskling framkalla en besarad uppresning, och betraktade hela saken såsom utan all betydelse, så länge skatterne ingingo utan knot. Men den modige fiskarens själ måste på det högsta blifvit uppretad genom det sista beskattnings-påbudet, hvilket hotade att omintetgöra honom och hans likar. Han märkte snart, huru efterhand under ett ökad ödrägligt förtryck det knotande missnöjet ökades, och sålunda öfvertygad om folkets deltagande, träffade han en dag, 1647, i kyrkan banditen Perrone, en man af en ohejdad djerfhet, och tilltalade honom och hans medhjelpare med dessa ord: "Jag vill förskaffa folket dess rättigheter eller j skölen få se mig hä ga."

När dessa misstroende skrattade åt honom, sade han: "Vid den evigo Gudens, j skölen ej skratta: om det blott gäfves några raska ynglingar med mitt sinnelag, skulle ni, jag svär det, få se hvad jag skulle kunna uträtta. Ha'n j hjerta i bröstet, så bistån mig!" — Perrone räckte honom genast sin hand härfpå, och lofvade med ed att jemte sitt följe, i kampen emot våldet, stå vid Masaniellos sida. Planen hade den djerive fiskaren snart utkastat. På hans anstiftan vägrade nästa dag Neapels samtliga frukthandlare att köpa de af landtfolket torgförda skattlagde frukterna, och det uppstod ett häftigt gräl emellan köpare och säljare. Masaniello var der äfven med en, af emellan tusen och två tusen unga män bestående skara, som han hade samlat och beväpnat med käppar, och som ännu i början var kringstridd på torget, tills det gynnande ögonblicket skulle inträffa. Så snart hertigen af Arcos erhöi kunskap om larmet och grålet på torget, afsände han ett bud dit för att stifta fred. För dennes fötter utkastade en släktling till Masaniello flera korgar fulla med frukter, i det han utropade: Gud gifver öfverflöd; men den gudlösa regeringen dyr tid. Genast flogo från alla håll äpplen, fikon och alla slags frukter emot hertigens sändebud, men snart öfvergingo dessa anfall till hårda slag och högt hördes det tusenstämmiga ropet: "ingen taxa, ingen taxa!" — Då sprang Masaniello upp på ett af torgets försäljningsbord och talade med väldig stämma till den stormande löpen, hvilken, alltsom hans ord hordes, så smänigom lugnade sig ända från medelpunkten till de aflagsnaste hörn, för att uppmärksamt lyssna på strömmen af hans hänförande tal.

"Liksom Moses, sade han, befriade Israels barn från den Egyptiska träldomen, liksom Petrus, fiskaren vid det Gallileiska hafvet, räddade hela den Romerska världen ifrån satans klor, så ville han, en fattig obetydande man, lyfta slafveriets ok ifrån sitt folks skuldror och för detta mål offra sitt blod, sitt lif!" Jublande biföll följde på detta utrop. På en vink af Masaniello drog ynglingaskaran sig tillsamman och tågade under hans anförande, sedan alla bodar i staden blifvit stängda, i temligen ordnade leder genom stadens gator ifrån det ena tullhuset till det andra, plundrade dem, för att i stora högar uppstapla och förbränna allt det bortförda och slutligen uppbände de sjelfva byggnaderne. Sedan detta var gjordt, begaf sig den alltjemt växande folkhären, som på sina käppar band dukar eller stycken af svart tyg och sålunda drog fram med flygande fanor,

omgifven af tallösa massor, som ropade högt på lag och frihet, till vicekonungens palats. Vakterna besegrades, palatset stormades, dess innehafvare hade dock redan i vagn tagit till flykten, för att begifva sig till den helige Ludvigs kyrka, såsom en tillflyktsort. Under vägen anhållen af folkmassan, kastade hertigen de mest utsväfvande löften och allt guld han hade på sig ut ibland folket och undkom sålunda lyckligt in i nämnda kyrka. Nästa dag uppdrog folket åt den infödde prinsens Besignano att medla med den spanska regeringen och öfvertaga försvaret af folkets rättigheter. Prinsen var i första ögonblicket beredd dertill, men förskräckt af den ännu alltid hotande gäsningen, trädde han tillbaka från sitt löfte. Då de förnäma sålunda lemnade folket i sticket, vände det sig nu förtroendefullt till Masaniello. Denne lofvade att utföra saken till folkets bästa, och utvecklade dervid så mycken oförskräckthet, så mycket förstånd och redlighet, att snart alla med lugn lydte hans ord och underkastade sig hans utslag. Detta afsade han offentligt, understödd af den kunskapsrike Pater Genoio och några af folket valda råder på en, midt på torget upprättad upphöjning. hvarest han afhörde hvar och en, emottog böneskrifter och satt till doms öfver borgeliga misshälligheter och brott. Inför denna domstol blef då äfven en mängd personer af adeln anklagad att hafva stått i förbindelse med tulltjenstemännen och medverkat till folkets förtryck. Sextio deribland befunnos skyldiga och dömdes, deras palats och egendomar blefvo uppbända. Dessa straff verkställde folket under sträng ordning, ingenting blef dervid undansnilladt, och besinnar man, att adeln verkligen hade hos spanska hofvet beljugit folket och hade förstått att bibehålla sig sjelfva fria från bördorna, som med dubbel tyngd föllo på de fattigas skuldror, så kan man förklara denna handling af vedergällning. Några män af folket, som ej kunde motstå frestelsen att stjäla, lät Masaniello i allas åsyn afrätta. Emellertid hade man låtit Hertigen af Arcos återvända till sitt palats, hvarifrån han begynte att underhandla med folket, under det Johan af Österrike, Philip den andres naturlige broder med 22 gallerer blockerade hamnen. Men folkregeringen vacklade icke, och gick först då in på Vicekonungens andragande, när han, genom erkebiskopen af Neapel, Kardinal Filomarini, öfverlemnade Carl den femtes original-act, genom hvilken alla taxor blifvit upphäfdade, samt utlofvade dess stränga efterlefand, jemte fullkomlig förlåtelse och förgätenhet af det

framfarna. Genom ett kort upplopp blefvo underhandlingarne ännu en gång afbrutna; men sedan man likväl straxt derefter blifvit fullkomligt öfverens i afseende på vilkoren, begaf sig Masaniello i rik drägt på en hög häst och omgifven af allt folket till palatset, för att underteckna öfverenskommelsen. För att på det lifligaste i alla sinnen inpräglade denna högtidliga act, hade han äfven befallt, att med tapeter och dyrbara tyger pryda fenstren och balkongerna på alla de gator, genom hvilka låget framgick. När undertecknandet försiggått, framträdde han jemte Vicekonungen på balkongen, talade ännu en gång i eldiga ord till det lyssnande folket, skildrade striden och dess följderna och nedlade derefter, på den sjunde dagen efter folkrörelsens början, sin erhållna magt och värdighet i folkets händer tillbaka, sedan han på det fullständigaste hade uppnått sitt sköna mål. — Med dessa ord, med Masaniellos hela föregående ädla och höghjertade förfarande, står hans straxt derpå följande uppförande i en så skärande motsägelser, att man verkligen är frestad antaga de fleste historiskrifvares påstående, att de på hans magt afundsjuke Spanjorerna hade genom giftiga drycker förvirrat hans förstånd. Ursinnigt störtade han från den fest, som Vicekonungen hade föranställt, ut på gatan, ropade med åtbörder af raseri och sköt sina bästa vännar. Hvarifrån denna sanslösa förvandling, om den ej blifvit med konst framkallad af listen och elakheten? Den blinda hopen, som knappt upphört med sin befriares förgudande, sprang likväl nu smädande efter honom, och innan han förmådde att rädda sig i Carmeliterklostret, sträckte en kula honom död till marken. Uppviglare blandade sig med hopen och till och med hans lik blef sönderslitet och vanhelgadt. Folket fick väl snart ögonen öppna, när Spanjorerna åter satte sin fot mera tryckande än någonsin förut på dess nacke. Men hvad hjälpte det, att man tog hämnd på mördaren, och högtidligt bisatte martyrens kvarlevor. Folkets man var slagen, och efter honom uppstod ingen annan, som emot de främmande förtryckarne skulle hafva gjort och utverkat detsamma för sitt folk.

Geologiska Bilder.

(Forts. o. sl. fr. N:o 18.)

Ur mynningen af denna uppstego oafbrutet och med häftighet, dock utan buller, stora bollar af snöhvita ångor. Tätt efter-

följande och genomträngande hvarandra, formerade de en, isynnerhet i solskenet, utomordentlig praktfull, glänsande pelare, hvars höjd öfver hafvet kunde uppskattas till åtminstone 2000 fot. Genom denna ljudlöst uppåt hvirflande rökpelare uppkastades då och då svarta slaggmassor, hvilka ännu mera blandade rökbollarne med hvarandra. Det praktfullaste af hela fenomenet visade sig i de tid efter annan inträffande utbrott af svart slagg, sand- och askmassor. Under och invid den hvita rökpelaren höjde sig en fruktansvärd, ofta mer än 600 fot hög, svart och tjock rökpelare, hvilken öfverst fördelade sig i flera raketlika grenar. I denna förmärktes en oafbruten häftig rörelse af den ständigt ånyo uppkastade askan och sanden samt de tusentals stenar hvilka slungades vidt omkring och nedstörtade om hvarandra. Hvarje sten, som slungades något längre ut än de flesta öfriga, åtföljdes af en svans af sand, hvarigenom ofta uppkommo ganska besynnerliga former och grupperingar, ungefär såsom raketstrålar af mörk färg eller cypressgrenar, och hvilket gaf en obeskrifligt skön anblick. Under hela tiden som detta fruktansvärda fenomen varade, fräste hafsvattnet af de talrika, i detsamma nedfallande, glödheta sand- och askmassorna. Hvita ångmassor uppstego rundt omkring och undandöljde snart ön för vår åsyn. Emellertid hördes ett rasslande ljud af de stenar som våldsamt slogs emot hvarandra i luften och ett brusande, likasom af en nedstörtande hagelskur eller ett häftigt regn. Inga flammor uppstego ur kratern och icke ens något fortfarande sken kunde förnimmas öfver densamma, men deremot såg man ofta klara blixtar genomkorsa den svarta askpelaren, och hvardera af dessa åtföljdes af ett länge fortfarande dunder. Sålunda syntes detta majestätiska fenomen fortfarande, med oftast 8 å 10 minuters, men stundom nästan en timmas uppehåll, hvarefter det slutligen upphörde och först efter mindre korta tidsförlopp åter förnyades, men under hvilka tidsförlopp dock ångbollarnes uppkastande fortfor.

Denna serie af utbrott höjde den nya ön mera än 200 fot öfver hafsytan och gifvo den en omkrets af en fjerdedels timmas väg, tills de blefvo allt svagare och svagare samt slutligen alldeles upphörde den 12 Augusti, eller ungefär en månad efter deras början. Den nya ön kunde nu utan fara af engelsmännen bestigas och tagas i besittning; men hafsvågorna utöfvade en så stark inverkan på de öfverallt löst framstående sand- och slaggbergen, att redan i December samma år, ingenting mera

var synligt af ön. Sedermera har man derstädes funnit icke ens någon för seglationen farlig sandbank, oaktadt på samma ställe, den 16 Maj 1833, inträffade nya men spårlöst upphörda uppbrott.

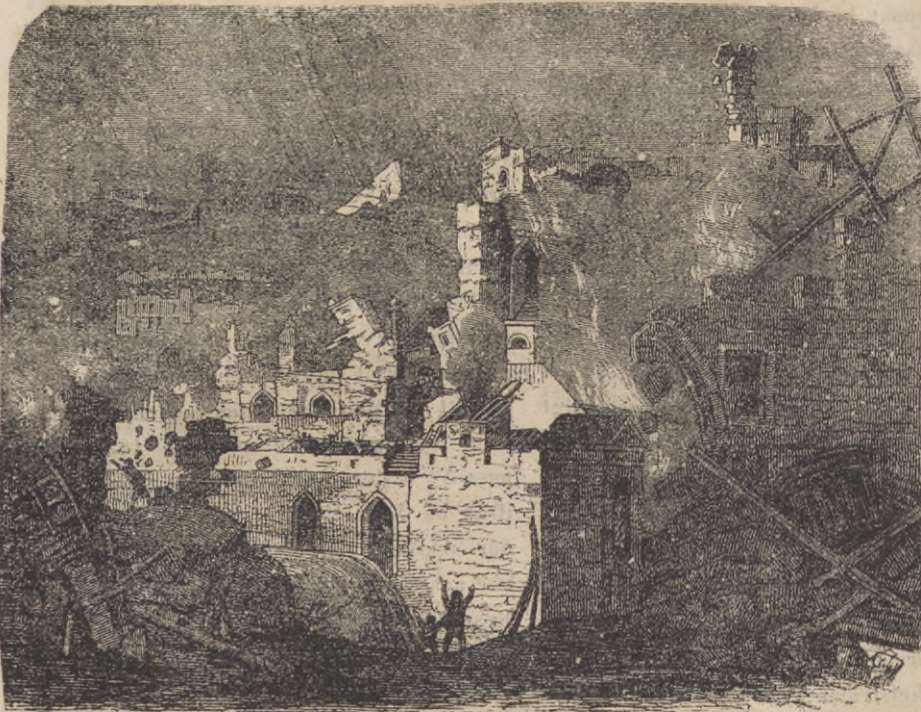
Äfven i Atlantiska Hafvet, $\frac{1}{2}$ grad söder om eqvatorn, i förlängningen af en från St: Helena till Ascension dragen linia, har naturen gjort förnyade försök att bilda en vulkanisk ö eller snarare en vulkanisk arkipelag, hvilken dock, till följe af vattnets dervarande betydliga djup, ännu icke uppnått hafsytan. Men skakningar af hafvet, rökpelare och simmande slaggstycken hafva i denna trakt mångfaldiga gånger blifvit observerade.

Ett af de nyaste fenomen af detta slag inträffade i Februari år 1839, vid pass 5° vester om Valparaiso, icke långt ifrån ön Juan Fernandez, i det att trenne öar uppstego ur hafvet under utbrott af eld och rökmassor. Dessa öar lägo intill hvarandra i en linia från söder till norr, men försvunno snart, med undantag af den nordligaste.

Det mest storartade exempel på en sådan öbildning torde vara den som inträffade i Kamtschatka-hafvet vid Aleutiska ökedjan. Der sågos år 1796, omkring 45 werst vester om norra udden af ön Unalashka och norr om ön Umnack, i närheten af en isolerad klippa, väldiga ångmassor uppstiga, hvilka någon längre tid omslöt klippan och gjorde den otillgänglig, under hvilken tid Unalashka skakades af en nästan oafbruten jordbävning. Då man sedermera vägade sig i närheten af detta ställe, fann man en kägelformig ö, ur hvars topp ångor framstörtade och slagg utkastades. Dessa utbrott fortforo till år 1823, då vulkanen ännu var rykande. År 1819 hade denna ö, som erhöll namnet Joanna Bogosslova, en omkrets af nästan 4 geografiska mil och, enligt Wassiljoffs mätning, en höjd af 2,100 fot; men då den, år 1832, undersöktes af Tebenkoff, hade dess omkrets minskats till 2 mil och dess höjd till 1,400 fot. Hela hafsbottnen mellan denna nya ö och Umnack har höjt sig, ty Cook kunde år 1778 och Sarnitschess år 1790 segla öfver densamma, men nu spärras seglingen af otaliga klippor och sandbankar. Enligt Baranoffs berättelse synes ön bestå endast af utkastade, lösliggande massor. Men dess betydliga storlek och längre varaktighet göra det sannolikt att betydliga upphöjningar af sjelfva hafsbottnen der egt rum.

Man har trott att några vulkaner utkasta i stället för smälta lavamassor, endast vatten och gyllja samt till och med fiskar.

Geologiska Bilder.

15. Jordbäfningen i Messina.

16. Gejsern på Island.

Industriutställningen i London.

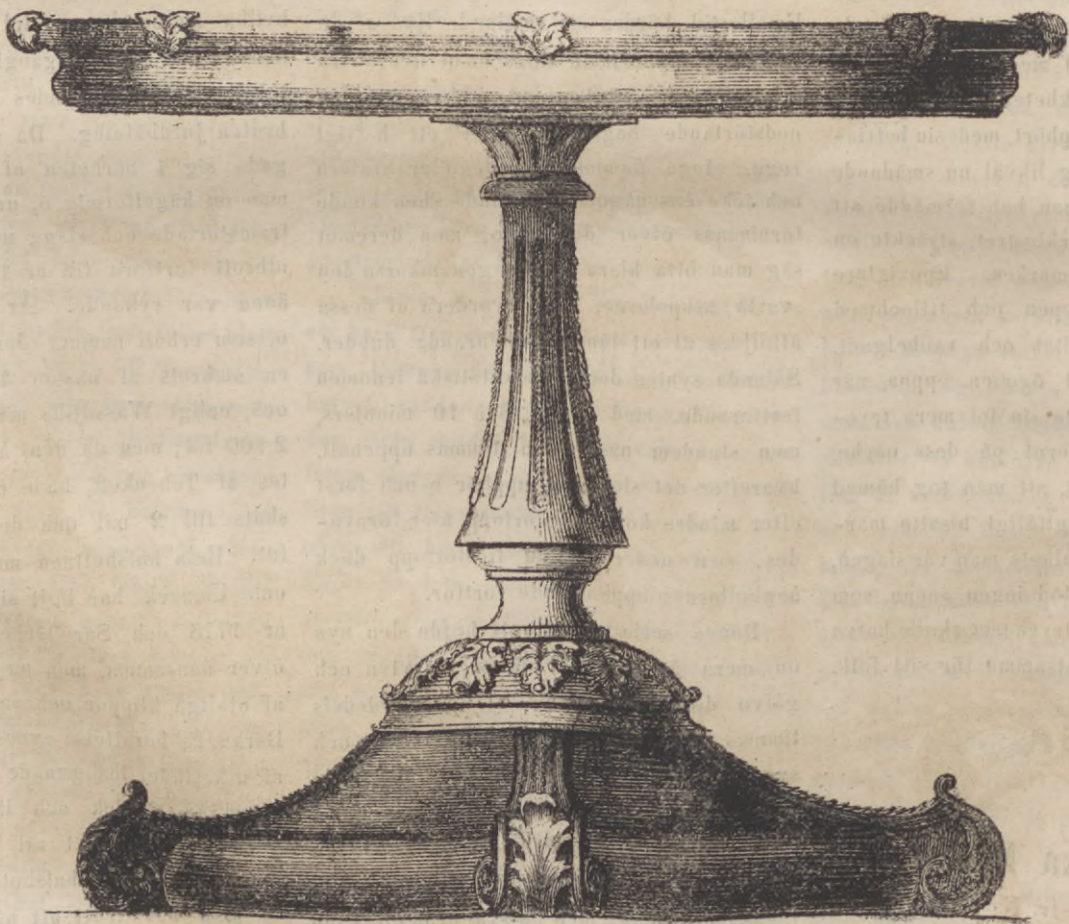

Fig. 23. Divanbord af Werner och Piglheim i Hamburg.

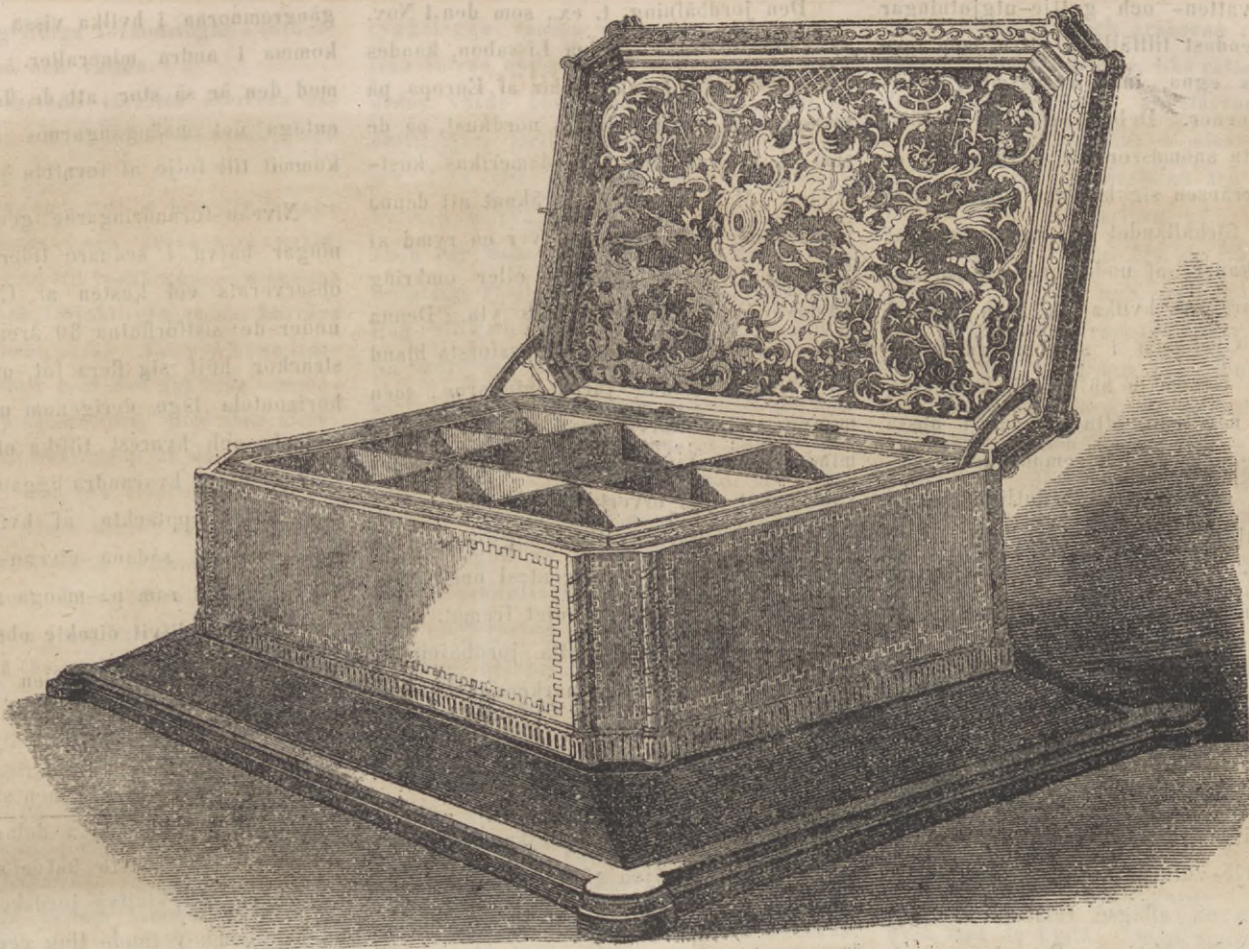

Fig. 24. Schatull af Joseph Griller i Wien.

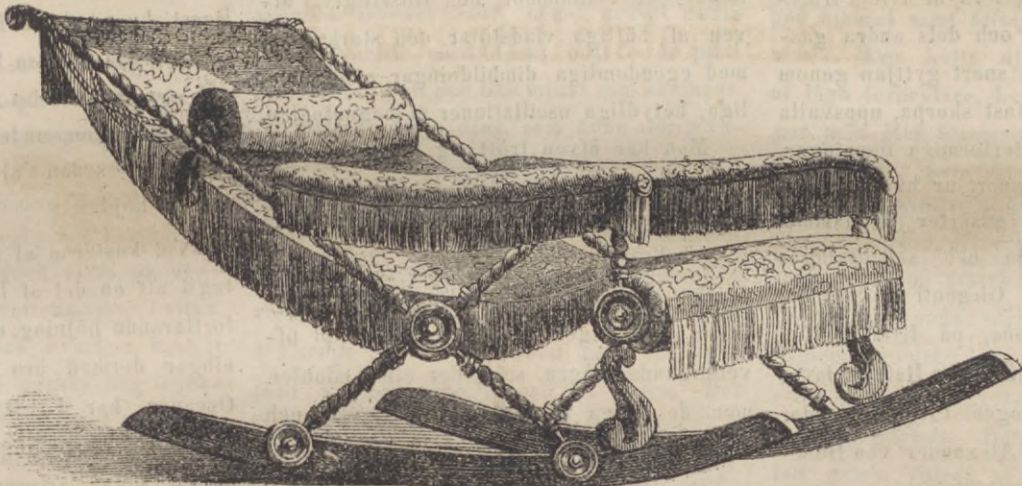

Fig. 25. Gungstol af Werner och Piglheim i Hamburg.

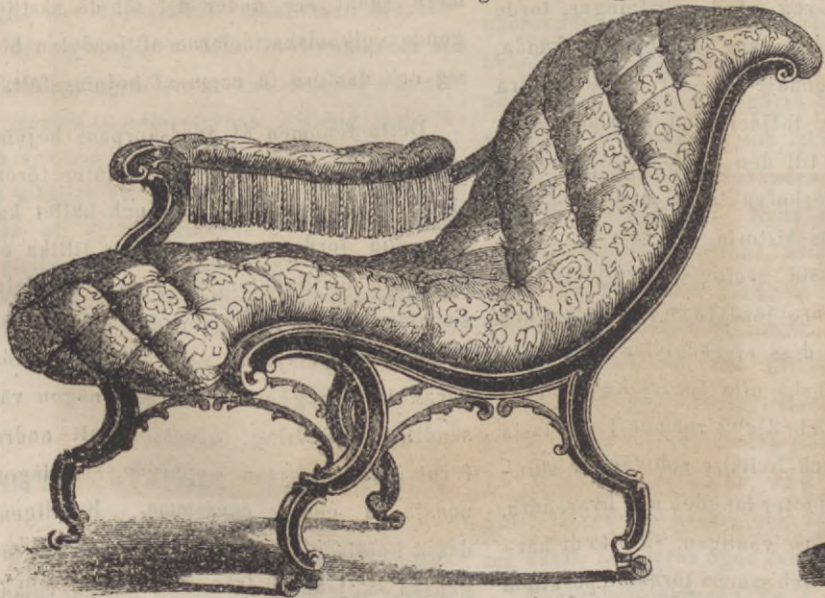

Fig. 26. Fauteuil af Werner och Piglheim i Hamburg.

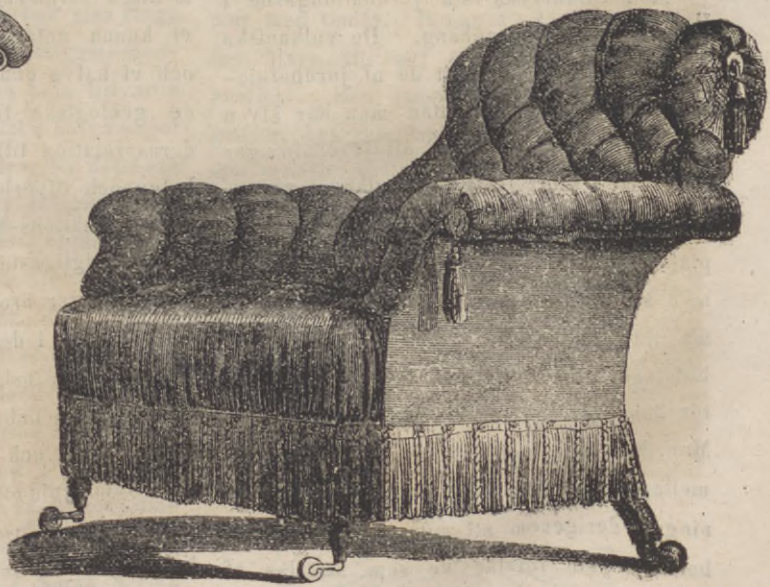

Fig. 27. Sylph af Werner och Piglheim i Hamburg.

Dessa vatten- och gytte-utgjutningar äro dock endast tillfälliga, yttre, men icke i vulkanens egna, inre verksamhet grundade fenomen. Dels härröra de af plötsligen smälta snömassor på spetsarne af de öfver snögränsen sig höjande vulkaner, och dels, som förhållandet är med några af Quitos vulkaner, af underjordiska, vattenfyllda hål, uti hvilka en liten fiskart, *Pimelodus Cyclopus* i stor mängd uppehåller sig. Genom de häftiga skakningarna uppkomma nemligen ofta remnor i dessa berg, och genom hvilka remnor dessa hålers vatten, med de deri befintliga fiskar, våldsamt utdrifves och sedan, allt mera öfvergående till en flod af gytte, öfverströmmar kringliggande trakter, under det den odrägliga stanken af de otaliga, ruttande fiskarne sprider sig till ganska betydliga afstånd.

Utom dessa fall, då en vatten- och gytte-utgjutning äger rum från vanliga vulkaner, gifves det äfven särskilda, så kallade gytte-vulkaner eller Salsar, hvilka endast hafva en aflägs relation till den vulkaniska verksamheten. De utgöras af stora hopar af gytte ler, ur hvilka frambyta dels brännbara och dels andra gasarter, i det att de, så snart gytte genom torkandet erhållit en fast skorpa, uppsvälla och snart erhålla kraterformiga öppningar.

Sådana gytte-vulkaner, ur hvilka stundom äfven brinnande gasarter upplomma, eller naphta, bergolja och saltlösningar framrinna, finnas vid Girgenti på Sicilien, vid Sassuolo i Modena, på Krim, halfön Tamap, stränderna af Kaspiska Hafvet, Java, Trinidad och vid Cartagena i Nya Granada, af hvilken sistnämnda Alexander von Humboldt lemnat följande afbildning.

Med vulkanerna stå jordbäfningar i det närmaste sammanhang. De vulkaniska trakterna äro icke blott de af jordbäfningar oftast hemsökta, utan man har äfven många gånger iakttagit, att jordbäfningar slutat med utbrottet af en vulkan i grannskapet, och nästan hvarje vulkaniskt utbrott plägar föregås af en liten jordbäfning. Men icke alltid inträffa dessa fenomen på samma tid eller ställe, emedan många jordbäfningar sträcka sig långt utom gränsen för den egentliga vulkaniska verksamheten. Man har föreslagit, att göra en åtskillnad mellan vulkaniska och plutoniska jordbäfningar, derigenom att man med den första benämningen förstår de som åtföljas af locala eruptioner och med den andra de af sådana eruptioner oberörande.

Den jordbäfning, t. ex., som den 1 Nov. år 1755 förstörde staden Lissabon, kändes samtidigt i nästan alla delar af Europa, på många ställen af Afrikas nordkust, på de små Antillerna och i Nordamerikas kustländer. Man har deraf beräknat att denna jordbäfning sträckte sig öfver en rymd af 700,000 tyska kvadratmil, eller omkring 13:de-delen af jordens hela yta. Denna var visserligen en af de aldrastörsta bland de närmare kända jordbäfningarna, men många andra hafva varit af icke mycket mindre utsträckning, och åtskilliga hafva i våldsamt vida öfverträffat densamma.

Jordbäfningarnes utbredningsform är likasom vulkanernas, dels central och cirkulär, och dels gående rätlinigt framåt.

Det väsentliga vid alla jordbäfningar består i jordytans eller markens skakningar och våldsamma rörelser. Dessa äro dels vågformiga darrningar och dels vertikala höjningar och sänkningar.

Dessa rörelser äro ganska ofta, och nästan alltid, åtföljda af underjordiskt bulder och dunder samt remnor i jordskorpan, men mera sällan af framflytande gaser, ångor och eldflammar, och tillfälligtvis äfven af häftiga vindstötter och stark åska, med egendomliga dimbildningar och plötsliga, betydliga oscillationer af magnetnålen.

Man har äfven trott sig förmärka vissa förebådande tecken till jordbäfningarna, men enligt noggranna iakttagelser har detta icke bekräftadt sig.

Varaktigheten af de särskilda jordstötterna är vanligen ganska kort, knappt öfverstigande några sekunder eller minuter, men de pläga förnya sig efter olika, och oftast ganska korta mellantider.

De för människorna och deras verkmenliga följdrna af jordbäfningar, torde vi kunna antaga vara tillräckligen kända, och vi hafva endast föresatt oss att skildra de geologiska följderna af desamma samt deras relation till den vulkaniska verksamheten och öfverhufvudtaget med jordskorpan formations-historia.

De viktigaste geologiska följderna af jordbäfningar äro jordytans remningar och förändringar i dess niveau eller höjd öfver hafsytan. Ganska ofta förorsaka jordbäfningar långa och djupa remnor i den fasta jordskorpan, och hvilkas sidoväggar stundom framskjuta efter längden mot hvarandra. Dessa remnor äro vanligen, så ofta de härleda sig af en och samma jordstöt, parallela eller jemulöpande med hvarandra, och de erinra ganska mycket om de så kallade

gångremnorna, i hvilka vissa malmer förekomma i andra mineralier. Deras likhet med den är så stor att de flesta geologer antaga det malmgångarnes remnor uppkommit till följe af forntida jordbäfningar.

Niveau-förändringarne genom jordbäfningar hafva i sednare tider ganska ofta observerats vid kusten af Chile, hvarest, under de sistförflutna 30 åren stora landsträckor höjt sig flera fot, utan att deras horisontella läge derigenom märkbart förändrats, och hvarest tillika ett stort antal spår af öfver hvarandra liggande hafsstränder blifvit upptäckta, af hvilka man kan sluta till att sådana niveau-förändringar verkligen ägt rum på många andra ställen, fast de icke blifvit direkte observerade.

Äfven i Italien, Ostindien och Skandinavien har man sig bekant mångfaldiga sådana niveau-förändringar. Vanligen bestå de uti upphöjningar, men stundom äfven i sänkningar, eller båda delarne vaxelvis. Dessa rörelser måste hafva så följt efter hvarandra, att sjelfva jordskorpan och de på densamma varande ting dervid icke undergått någon förstörande förändring. Tydligast kunna dessa höjningar och sänkningar märkas å vissa byggnader som, belägna vid stranden, utvisa olikheter i höjden öfver vattenytan, under det att denna otvifvelaktigt, sedan årtusenden, förblifvit i samma höjd.

Vid kusterna af Sverige har man iakttagit att en del af landet befinner sig i en fortvarande höjning, utan att märkbara skakningar dermed äro förenade, och i Stilla Oceanen har C. Darwin upptäckt stora sträckor — sänkingsfält — hvilkas klippbotten sedan årtusenden måste hafva allt mera sänkt sig, under det att de nästliggande vulkaniska delarne af jordytan höjt sig och derved få namn af höjningsfält.

Detta fenomen af jordskorpan höjning och sänkning, som svårigen låter förena sig med antagandet af helt och hållet kall och solid jordmassa, lemnar oss tillika ett bevis på möjligheten, att hela världsdelar småningom höjt sig öfver den dem fordom betäckande hafsytan, utan att derigenom deras inre byggnad undergått någon väsentlig förändring, äfvensom att andra, förut öfver hafsytan upphöjda, småningom nedsjunka under densamma. Kortligen, dessa kontinentala upphöjningar, hvilka äro ganska skiljaktiga från de af mera vulkanisk eller eruptiv natur varande, lokala bergs-upphöjningar, ådagalägga på det

säkraste mångfaldiga förändringar i fördelningen af land och vatten.

Dessa storartade rörelser återföra oss till hypotesen om vulkanernas orsaker och natur.

Alla fakta, som hittills äro kända, angående vulkanerna och deras verksamhet, lära att de höra till jordkroppens allmänna egenskaper, och följaktligen måste härröra af en helt allmän orsak. Lavans höga temperatur, jemförd med den faktiska värmeökningen i jordens inre, och den utomordentliga utsträckningen af de vulkaniska skakningerne, lära oss vidare att sätet för denna orsak måste finnas djupt i jordens inre. Bringa vi detta erfarenhets-resultat i förening med dem öfver jordvärman, eruptivstenarnes form och öfriga förhållanden samt med hypotesen öfver jordkroppens utveckling från ett helt och hållet smält tillstånd, så måste det synas oss ganska sannolikt, att vulkanerna icke äro något annat, än naturliga skorstenar för den i jordens inre verkamma elden. Om den smälta jordkärnan pressas eller häftigt röres, vare sig genom sammandragning af den allt kallare blifvande jordskorpan, genom nedsjunkandet af vissa delar af denna, genom solens och månens inverkan eller genom gasutvecklingar, så uppkommer jordbäfningar med deras följder — eller vulkaniska eruptioner, tills jemnvigten på ett eller annat sätt återställes. Delar af jordens smälta inre uppressas dervid såsom lava genom ett kratersvalg och komma, om icke redan i djupet, dock alltid på uppvägen, i beröring med vattenmassor, hvilka, genom den starka hettans inverkan, hastigt förvandlas till ångor af ganska hög tryckning och då till utomordentlig grad öka och befördra de egentliga eruptions-fenomenerna.

Af det föregående inser man orsaken till det synnerligen ofta förekommandet af vulkaner i närheten af kuststräckor och att der genom kontinenternas höjning, ganska ofta remnor måste uppkomma. Det är äfven möjligt att hafsvattnets grannskap utöfvar ett stort inflytande på eruptionernas speciella natur, t. ex. hvad de vid dem ofta förekommande sublimations-fenomenerna beträffar.

Norra Afrika. Lejonjagt.

(Forts. fr. N:o 18.)

Enligt den allmänna meningen ärfver Mahari sin moders natur; af hvad art fadern ock må hafva varit, förmår han dock till-

ryggalägga samma vägstycke som modren från solens uppgång till dess nedgång. Modrens värde bestämmer dertill priset på detta djur. Detta värde indelas i tio klasser, från och med den vanliga kamelens, hvilken tillryggalägger en kort dagsresa, ända till Mahari som skyndar framåt med tiofaldig hastighet. Detta djurs behandling efter födelsen är högst märkvärdig. Så snart det blifvit födt, nedgräfvdes det i sand, på det att de ännu svaga benen icke må lida af kroppens tyngd. I fjorton dagar hvilar det sätunda fångsladt och under denna tid utgör smör dess enda föda. Dertill efter omgördas det och förblifver så i trenne kvalfulla månader. Slutligen drager man en jernring genom dess nos, och hvilken ring det behåller under hela sin lifstid, och då först börjar den mest omsorgsfulla dressering.

Mahari har en smalare kropp än den vanliga kamelen, vackra öron, liknande gazzellens, samt en skönt böjd hals. Ögonen äro svarta och mycket utstående, de långa och tätt tillslutna läpparne betäcka tänderna, pucken är liten, bröstet bredt och starkt; svansen mycket kort, benen nedtill smala men ofvantill muskulösa; hofven är platt samt håret gult och lika mjukt som kaninens.

Detta nyttiga djur, som ännu aldrig varit sedt i Europa, uthärdar långt mera och längre hunger och törst, än den egentliga kamelen. Denna skriar lätt vid den minsta smärta, men Mahari låter, äfven under den största belastning, icke höra något ljud. I Europa blifver intet barn mera omsorgsfullt värdadt, än Mahari uti öknen. Det har sin plats i sin herres tält; det är barnens lekkamrat och hela familjens glädje. I allmänhet kan araben, tillfölje af sitt oberoende, sin familjekärlek och sina ringa behof, räkna sig bland de lyckligaste människor. För honom utgöres hela tillvaron af dagar och timmar, som icke hafva något vidare beroende af hvarandra, än det hans godtycke bestämmer. Hans lefnad liknar en lätt blomster-guirland, som upplöser sig sjelf, så snart de blommor förvissna, af hvilka den blifvit sammansatt. Det förflutna är hans poesi, och det tillkommande, Mahomets sinnliga paradiset. Huru helt annorlunda är icke förhållandet med nordboarne! De släpa det förflutna med sig, likasom galerslafven sin kedja, och hvad som komma skall, är i deras ögon den mörkaste gåta!

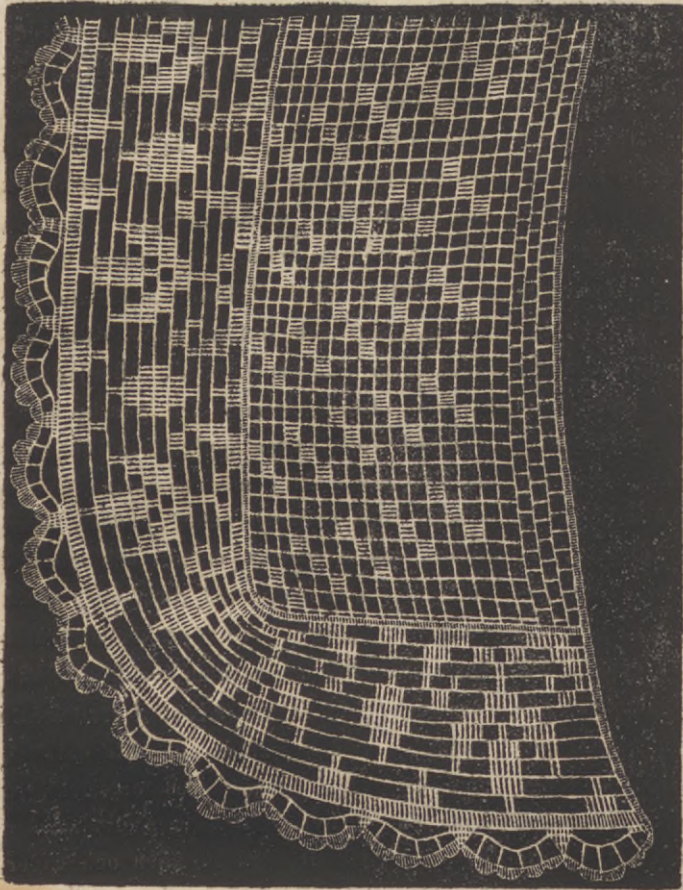
Neger-befolkningen är i Norra Afrika föga talrik; endast spridda familjer lefva

bland mohrerna och araberna och åtnjuta såsom Hams bekännare, lika rättigheter med dem. De härs'amma af slafvar från det inre af A'rika, hvilka af sina herrar erhållit friheten. I allmänhet äro de ganska fega och blifva dertill ofta hänade och föraktade. Föröfrigt äro de icke utan intellektuella anlag och hysa stor förkärlek för teatraliska framställningar. De äga till och med en dramaturg. Yurika är deras Scribe. Han författar sedemålningar ur folklifvet och hvilka hafva titlar, sådana som "Gummiskörden", "Boajagten", o. s. v. Dessa dramer äro ganska komplicerade, och nästan uppfyllda af det mest absurda prål. En gemensam person för dem alla är "den hvita djefvulen", hvilken framställes såsom ganska mager och ganska ful, klädd i en galonerad rock, eller annat europeiskt plagg, samt nästan oalbrutet snusande. Den arma satan förlöjligas, hänas och pryglas barmhertigt samt måste umgälla all den fruktan och hela det hat, som de svarta människorna outsläckligen hysa mot de hvita. Dessa representationer äga rum vid festliga tillfällen och under bar himmel samt åtföljas af en förskräcklig musik. Den hvita djefvulens röle spelas af låga förbrytare, hvilka derigenom i någon mån åter försonar sig med sin släm.

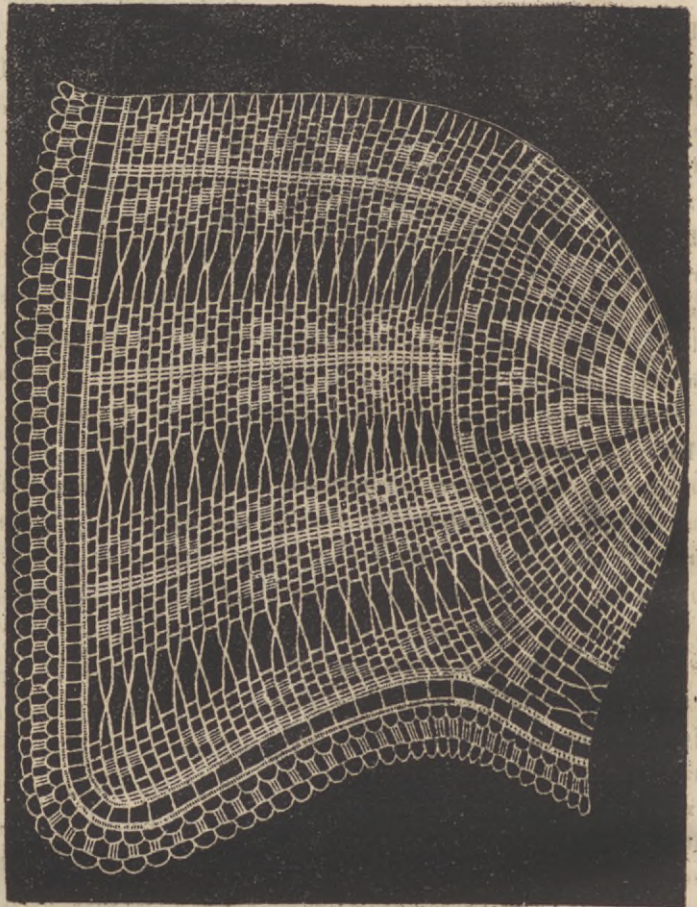
Judarne, sannolikt kort efter Jerusalemens förstöring bosatta i Afrika, äro ganska talrika i städerna, hvarest de, likasom på alla andra ställen, sysselsätta sig med handel. Endast i en enda afrikansk stad, nemligen Algier, är det dem tillåtet att hafva en efter deras religions föreskrifter anlagd begravningsplats. Denna befinner sig mellan gamla ruiner af mohriska gravvärdar, och omgifves af en hög, fantastiskt krokig mur med tinnar. Denna kyrkogård erbjuder äfven till sitt inre en öfverraskande anblick. Den innehåller öfver hundra grifter, betäckte med lika stora skifvor af den renaste, hvita marmor, på hvilka skifvor äro utmärkt väl gjorda inskrifter med svarta bokstäfver. Rabbinernas gravvärdar äro tillika betecknade med uthuggna händer. De uti modern eller dålig hebreiska författade inskrifterna äro samtliga på vers och oftast af ett sällsamt innehåll.

(Forts.)

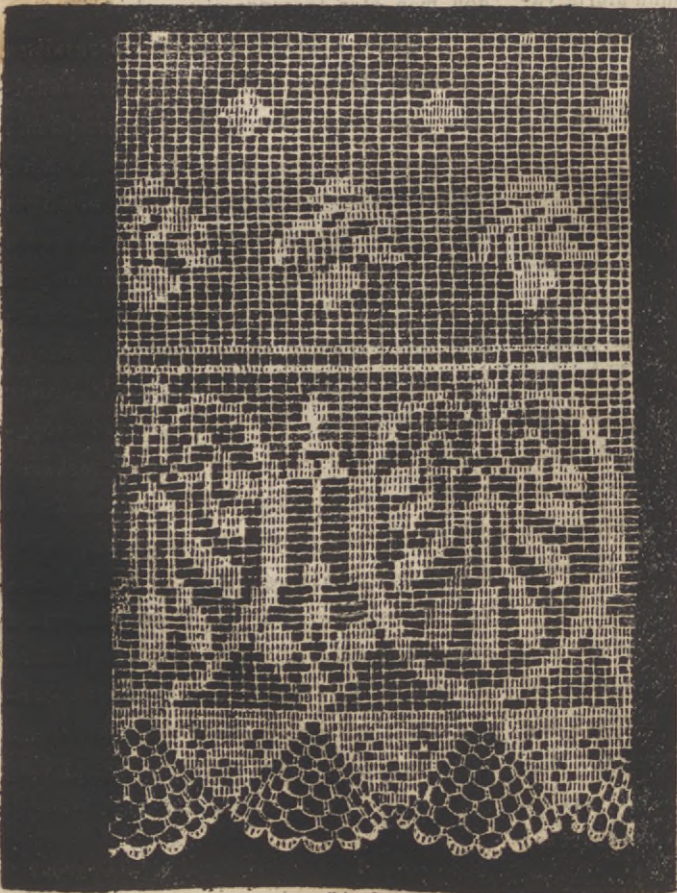
Virkmönster.

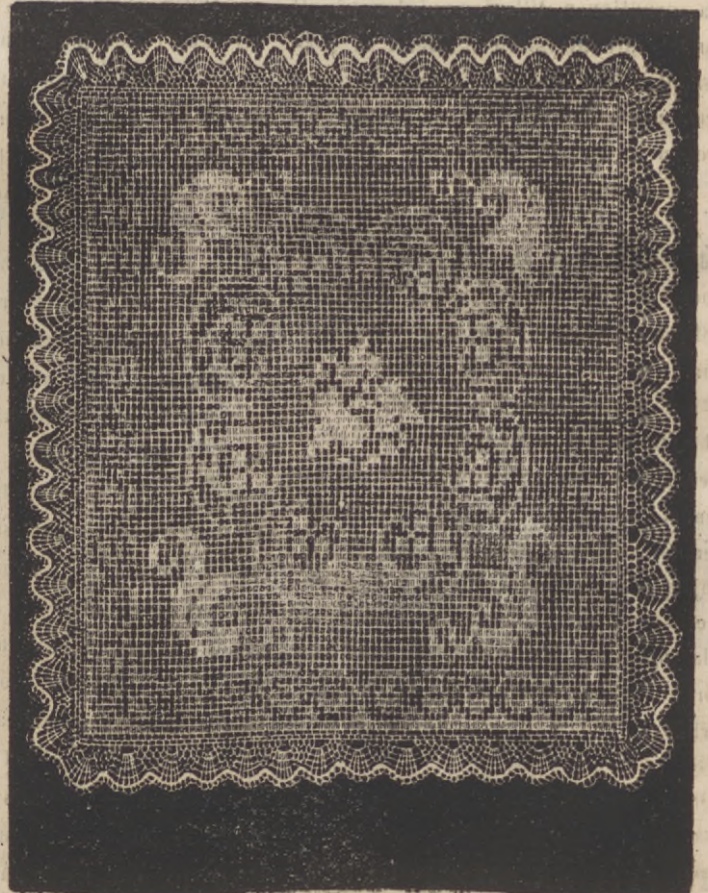
N:o 36.

N:o 38.

N:o 37.

N:o 39.

Nästa N:o utgifves den 18 Maj.

C. Petersens Officin, 1851.